

Mehmet Genç Hoca'nın Ardından

Yazan: Kenan EROĞLU

Tarih: 21 Mart 2021

Yayınlandığı yer: Ülkücü Yazarlar Derneği

<https://www.ulkuyaz.org.tr/kenan-eroglu-mehmet-genc-hocanin-ardindan/>

Mehmet Genç, 1934 yılında Artvin'in Arhavi ilçesinde doğdu. Mülkiye (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi) mezunu. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde Prof. Dr. Ömer Lütfi Barkan'ın asistanı olarak akademik hayata başladı. "Sanayi Devriminin Osmanlı Sanayiine Etkisi" adlı doktora tezini hazırladı. 1966 yılında araştırmalarını detaylandırmak için Başbakanlık Arşivi'nde çalışmaya başladı ve bu çalışma hiçbir zaman bitmedi. Yaşayan en önemli Osmanlı iktisat tarihçisi idi. Allah rahmet eylesin.

Seneler önce Erol Güngör çevresinde bulunan ilim ve fikir adamlarını ve Erol Güngör'ün beraber olduğu insanları merak edip araştırdıkça gördüm ki Erol hocanın etrafında pek çok ilim ve fikir adamı var. Mehmet Genç de bunlardan birisiydi. Genç hoca hakkında bulabildiğim yazı ve röportajları okudukça gördüm ki çok büyük bir değerle karşı karşıyayız.

Onun hakkında okuduğum ve bende büyük sarsıntı meydana getiren onun söylediği şu sözlerdi.

"Einstein'ne sormuşlar "sonuç itibariyle Allah fikrine ulaştınız, nedir sizi bu fikre ulaştıran?" Einstein cevaben; "Bir şey kımıldadı, hiçbir şey yokken bir şey kımıldadı, o Allah'ın iradesiydi. Bu kımıldama kendi kendine olamazdı, kâinatın oluşumuna bir müdahale eden vardı" diye cevap veriri.

Buradan hareketle, "yeryüzünde düzen, nizam, hak, adalet konusunda 'bir şey kımıldadı' o Osmanlı'dır diyordu.

Bu misal beni çok etkilemişti. Daha sonra Mehmet Genç Hoca ile ilgili sohbet, röportaj vs. varsa biriktirdim. Tabi bu arada onun "Osmanlı ve Ekonomi" kitabını da almıştım.

Şimdi onun bazı düşüncelerini aktarmak istiyorum:

...

"Bizim mesela Osmanlı tarihi hakkında ansiklopedimiz var; İslam Ansiklopedisi. Sıradan şeyler yazılıyor. Ama yazıyı yazanın dilinden okumak, tercümesini okumaktan çok farklı, bunu şimdi görüyorsunuz. Tabii Arapça bilmeden, bizim Osmanlı entelijansiyasını, düşüncesini anlamak mümkün değil. Çünkü Arapçayı onlar çok iyi öğrendiler ve aydınları, kadıları o dili rahat kullanıyorlardı... Bugün İngilizcenin kullanıldığı gibi."

...

"Yani dil ve düşünce birbirine çok bağlıdır. Biz Türkçede çok vahim yanlışlar yapmışız, sonradan farkına varıyoruz. Sadeleştirme olabilir ama tasviyecilik korkunç bir şey. Siz mesela germanofonsunuz, Osmanlı aydınları Arapçayı kullanıyorlardı. Türkçe bu derin karmaşık şeyleri ifade etmek için yapılmamıştı, devlet idare etmek, savaş düzenlemek içindi daha çok. O işleri çok iyi yapıyordu. Türkçenin de maharetleri,

üstünlükleri var ama onun zaaflarını da bilerek hareket etti Osmanlılar ve üç dili birleştirdiler. Farsça, Arapça ve Türkçe ile muhteşem bir dil yarattılar, Osmanlı Türkçesi. Maalesef onu terkettik, onu terketmek o kadar önemli değil, kavramları attık. Kavramları atınca da düşünme kabiliyetimiz kayboldu, farkında olmadık.”

...

“Osmanlıları sadece dış âlemde, muhitte meydana gelen değişimler yıktı demek çok şık bir şey değil, ama bu gerçeğe daha yakın... Osmanlılar değişmekten çok, bir huzur ortamını meydana getirmeye çalışıyorlardı. Ve herkes için, bütün yönettikleri insanlar için, yaşanabilir bir toplum meydana getirmek istiyorlardı. O toplumun özelliklerinden biri çok fazla değişmek değildi, kapitalizm hiç değildi. Ama kapitalizmin getirdiği endüstriyalizm; muazzam teknolojik değişim; prodüktive artışı ve zenginlik... Bunlarla Osmanlı sisteminin mücadele etmesi mümkün değildi, bu açık. Ama kendisinin değişmesi ve onlara benzemesi de bütün değerler sistemini reddetmek anlamına geldiği için yapamazdı, yapmadı.”

“BİZE

NEDEN

SORULMUYOR?!”

...

“Anadolu’ya gelen Türkler gibi, fakir, geçinecek hayat kaynakları sınırlı... Her şeyi sırtlarına yükleyip geldiler, sessiz sedasız. Anadolu’da Bizans yıkılıyordu diye biliyoruz, bitmiş gibi zannediyoruz ama hiç öyle değil. Ben Nevşehir’e gittim, orada kayaların içinde oyulmuş kiliseleri, evleri gördüm. 11. yy’da Türkler gelirken, Anadolu Hristiyanlığının da dinamizm içinde olduğu buradan anlaşılıyor. O dinamizm ve Türkler kendilerinden çok daha medeni olan bir hayatın içine girdiler ama asimile olmadılar, tersine 300 senede asimile ettiler, Anadolu’daki herkesi Müslüman ya da Türkçe konuşur hâle getirdiler.”

...

“Bir kere Osmanlı tecrübesi, dünya tarihinde benzeri olmayan bir tecrübedir. Muazzam bir çeşitliliği kontrol etti Osmanlı ve her türlü farklılıkla birlikte yaşamayı denedi. Hiç kimseyi fazla incitmeden... Müslüman kaldılar ama Müslümanlığın tanıdığı toleransın en azamisini uygulayarak bu haritayı yönettiler. Orkestra şefi gibi, çeşitli aletleri çalan insanları bir harmoni içinde bir arada yaşatmayı başardılar. Toynbee onu söylüyor... 1970’de Osmanlı sisteminin dünya tarihindeki yeri diye bir toplantı yapıldı Amerika’da, kitabı da yayımlandı daha sonra. Orada diyor ki Toynbee, ki çok proottoman olan, Osmanlı muhabbeti olan bir adam değildir, ama 1970’deki ifadeleri çok enteresandır. Osmanlı bittikten sonra huzur diye bir şey kalmadı o coğrafyada, insanlar birbirini boğazlamaya başladı diyor. Ben vaktiyle Batı literatürü çok okudum, Osmanlı dünyasıyla ilgili. Sona ermesi beklenen bir sistemi analiz eden birçok Batılı şunu söylüyordu: Bu bölge bir felakettir, bu bölgeyi bunlardan başka kimse idare edemez. Yeni başladığım zaman okuduğum şeylerdi ve ben Cumhuriyet formasyonu, ona inanarak okumuyordum onları. Ama sonuna kadar başarılı olduklarını, Osmanlı sistemini okudukça görüyor insan.”

...

“Osmanlılar Müslüman’dılar. Samimi, ciddi Müslüman’dılar. Müslümanların, Müslüman olmayanlara tanıdığı bir statü vardır. Osmanlılar fıkıhta yerini bulan o statüyü mümkün olduğu kadar yumuşak tutmaya çalıştılar. İslam’dan çıkmayacak derecede müsamaha gösterdiler, onlar 2. sınıftı vs.... Öyle bir

şey yok! Şeriatın Müslüman olmayanlar için kabul ettiği statüyü Osmanlılar benimsediler. Ama yumuşatmaya çalıştılar. Fiilen baktığımız zaman bir kere Müslüman olan ve olmayanlar arasında çok iyi ilişkiler ve ortaklıklar vardı. Komşuluklar vardı, aynı çarşı içinde, aynı şirket içinde, belgelerimizde var bu.”

...

“Osmanlı Müslümanlara karşı sınır koymuyordu. Kendilerine Memalik-i İslamiye, Müslüman ülkeleri diyorlardı. Bir Müslüman, mesela bir Endonezyalı, Çinden bir Müslüman gelse Osmanlı'daki bir Müslüman gibi muamele görürdü. Yani hiçbir nasyonalite farkı hesaba katılmazdı. Osmanlı'da evet, Müslüman olmayanların hakları sınırlıydı belli alanlarda... Örneğin yönetime katılmaları kolay değildi. Alt kademelerde, teknik alanlarda çalışıyorlardı. Yüксеlebilmeleri için Türkçe bilmeleri, Müslüman olmaları gerekirdi.”

...

“Bosnalılar Müslüman oldular, Osmanlı'ya katılmak istediler, feth edilmedi oralar, kendileri kabul ettiler. Bir şartla kabul ederiz dediler; bizden devşirme alacaksınız. Zeki çocukları alıyor, çok sıkı şartlarda yetiştiriyor, ne kadar yeteneği varsa o kadar yükseltiyordu Osmanlı. Muazzam imkânlar veriyordu, 20-25 yaşında vezir yapıyordu. Yönetim elitine çoğunlukla bu şekilde girdiler. 17. yy'da devşirme bitti tabii biliyorsunuz, ama ondan sonra da bu devam etti...”

Not: (Bu yazının hazırlanmasında MEHMET Ali Köseoğlu röportajından faydalanılmıştır.)